

KLASİK TÜRK EDEBİYATI ANLATI METİNLERİNDE GELENEKSEL BİR EŞ SEÇME RİTÜELİ: ELMA ATMA*

A Traditional Partner Selection Ritual in Classical Turkish Literature Narrative Texts: Apple Throwing

Doç. Dr. Sevda ÖNAL KILIÇ**

ÖZ

Sözlü ve yazılı kültürün bilinen en eski zamanlarından günümüze kadar ulaşan örneklerinde, özellikle kadın karakterlerin eş seçmek için sergiledikleri bir gösteri olan “elma atma” ritüellerinden bahsedilmektedir. Günümüzde dahi Türk halk kültürünün, özellikle evlilik merasimlerinde yaşatılan bu gösteri, evrensel bir hikâyesi olan “yasak elma” mitine ve “elma” imgesi ile ilgili pek çok ortak anlama çağrışım yapmaktadır. “Elma” ile ilgili, insanlığın kolektif belleğiyle aktardığı ilk ve yasak bilgi, aşk, bereket, şans, şifa, üreme vb. bu ortak sembolik anlamlar tarihsel süreçte mitsel bir imge de oluşturmuştur. Bilindiği üzere toplumlar bu türden mitsel imgeleri, çeşitli anma törenleri ve ritüellerle kutsama ve hatırlama yoluna gitmişlerdir. Bundan dolayı, toplumsal belleğin “elma” imgesine yüklediği karşı cinsin beğenisi, evlilik ve üremeye dair çağrışımlar, pek çok kültürde elma atarak beğeni ve aşkı ifade etme şeklinde bir gösteriye dönüştürülmüştür. Bunun yanı sıra “elma atma” gösterilerinin kökenleri, günümüzde farklı şekilleri yaşatılan kansız kurban ritüellerine de dayandırılmaktadır. Bu törenlerin arkaik uygulamalarında, tanrıları kutsamak ve adak adamak için insan ve hayvan kurbanları sunulurken zamanla tarım toplumunun gelişmesiyle çeşitli tarım ürünlerinin de tanrılara hediye olarak sunulduğu bilinmektedir. “Elma”, bütün meyveler içerisinde birden fazla çekirdeğe sahip olması ve çekirdeklerinin afrodizyak etkisi göstermesi itibarıyla en kıymetli hediye olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenlerle, birçok kültürde “elma atma” ritüeli, en güzel olanın ve evlenilecek kişinin belirlendiği sembolik bir gösteri olarak sergilenmiştir. Türk kültüründeki “elma atma” ritüeli ise elmanın bütün evrensel çağrışımlarını kapsayan bir şekilde kadın ve erkek arasındaki beğeniyi ifade eden bir iletişim aracı olmanın yanı sıra evlenilecek kişinin tespiti ve eş seçme için kullanılan sembolik bir gösteri niteliğindedir. Türk halk kültüründe günümüzde de canlılığını koruyan bu ritüele, Türkçe sözlü ve yazılı anlatı metinlerinde de yer verilmiştir. Bu çalışmanın konusunu, klasik Türk edebiyatının manzum anlatı metinleri olan mesneviler ve mensur aşk hikâyelerinde yer alan “elma ve turunc atma” sahneleri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini, metinlerin ayrıntılı incelenmesi ve metinler arası karşılaştırma yapabilmeye imkân bulabilmek için *Işkânâme* (XIV. yy., *Mehmed*); *Sühreyl ü Nevbahâr* (XIV. yy., *Mesud bin Ahmed*) ve *Hümâ vü Hümâyûn* (XVI. yy., *Cemâli*) mesnevileri ile klasik dönem mensur hikâyelerinden *Fağfurnâme* ve *Ferhad ile Şirin* anlatıları ile sınırlı tutulmuştur. Bu eserler metin analizi yöntemiyle incelenerek, anlatılarda “elma bazen de turunc atma” şeklinde görülen ritüelin sergilenişi, kökenleri ve işlevleri üzerinde durulmuştur. İncelenen metinlerde “elma ya da turunc atma” gösterisi ile en güzel olanın belirlendiği bir seçim arenasının oluşturularak evliliğe giden sürecin başlatıldığı görülmektedir. Elde edilen bulgular, Türk kültüründe “elma atma” ritüelinin özellikle eş seçme amacıyla sergilenen geleneksel bir gösteri olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler

Elma atma, mesnevi, hikâye, ritüel, yasak elma.

ABSTRACT

In examples of oral and written culture that have survived from the earliest known times to the present day, "apple throwing" rituals, a show performed by female characters to choose a partner, are mentioned. This show, which is kept alive even today in Turkish folk culture, especially in marriage ceremonies, evokes the myth of the "forbidden apple", which has a universal story, and many common meanings related to the "apple" image. These common symbolic meanings such as the first and forbidden knowledge, love, fertility, luck, healing, reproduction, etc. related to the "apple" that humanity has transmitted through its collective memory have also formed a mythical image in the historical process. As it is known, societies have tried to consecrate and remember such mythical images with various commemoration ceremonies and rituals. For this reason, the connotations about the liking of the opposite sex, marriage and reproduction that social memory attributes to the image of the "apple" have been transformed into a show of expressing appreciation and love by throwing

* Geliş tarihi: 6 Kasım 2023- Kabul tarihi: 24 Ekim 2024

Önal Kılıç, Sevda. “Klasik Türk Edebiyatı Anlatı Metinlerinde Geleneksel Bir Eş Seçme Ritüeli: Elma Atma”, *Millî Folklor* 145 (Bahar 2025): 145-156

** Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum/Türkiye, sevdagonal@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4497-8409.

apples in many cultures. In addition, the origins of the "apple throwing" demonstrations are also based on bloodless sacrifice rituals that are kept alive in different forms today. In the archaic practices of these ceremonies, human and animal sacrifices were offered to bless the gods and to make vows and it is known that with the development of the agricultural society over time, various agricultural products were also presented to the gods as gifts. Apple has been considered the most valuable gift among all fruits, as it has more than one seeds and its seeds have an aphrodisiac effect. For these reasons, in many cultures, the "apple throwing" ritual has been exhibited as a symbolic show in which the most beautiful person and the person to marry are determined. The "apple throwing" ritual in Turkish culture is not only a means of communication expressing the appreciation between men and women, covering all the universal connotations of the apple, but also a symbolic show used to determine the person to marry and to choose a spouse. This ritual, which still retains its vitality in Turkish folk culture today, has also been included in Turkish oral and written narrative texts. The subject of this study is the "throwing apples and oranges" scenes in masnavis and prose love stories, which are the verse narrative texts of classical Turkish literature. The sample of the study it is limited to the in order to examine the texts in detail and to make intertextual comparisons; which are among the classical period masnavis of *Işknâme* (14th century, Mehmed); *Süheyl ü Nevbahâr* (14th century, Mesud bin Ahmed) and *Hümâ vü Hümâyûn* (16th century, Cemâlî) and the prose stories narratives of *Fağfurnâme* and *Ferhad ile Şirin*. These works were examined by text analysis method, and the exhibition, origins and functions of the ritual seen in the narratives as "throwing apples and sometimes oranges" were emphasized. In the texts examined, it is seen that the process leading to marriage is initiated by creating a selection arena in which the most beautiful one is determined with the "throwing apples or oranges" demonstration. The findings reveal that the "apple throwing" ritual in Turkish culture is a traditional show performed especially for the purpose of choosing a spouse.

Keywords

Apple throwing, masnavi, story, ritual, forbidden apple.

Giriş

Toplumlar, tarihsel süreçte kültür dünyalarını oluşturan düşünce, duygu, inanç ve yaşamsal pratiklerini ifade etmek için çeşitli imgeler üretmişlerdir. Bu imgeler, zihindeki psişik süreçten sonra, bir dış dayanağa somut bir unsur ile dönüştürülerek aktarıldığında "somut imge"ye (Aktulum 2021: 117) dönüşür. Ortak somut imgeler ise, toplumsal belleğin sahip olduğu bütün kolektif birikimi kapsar. Bu özellikleriyle evrensel bir niteliğe sahip olan imgeler, gündelik yaşamın hemen her alanında kullanılır ve başta anlatı metinleri olmak üzere, çeşitli sanat eserleri ile sonraki kuşaklara aktarılırlar. Bütün ortak somut imgeler, tarihsel süreç içerisinde, anlamsal çekirdekleri aynı kalmakla birlikte, birtakım şekilsel dönüşümler geçirebilirler ve kültürel yayılma yoluyla farklı toplumlar arasında taşınabilirler. Ortak kültüre mal olmuş ve pek çok coğrafyada küçük farklılıklarla yaşayan imgelerin kökenleri ise çoğunlukla teolojik ve mitolojik kaynaklara dayanmaktadır.

Semavi dinler ve mitolojik anlatılar kaynaklı ortak somut imgelerden biri de "elma"dır. İnsanlık tarihiyle eş zamanlı bir öyküyü çağrıştıran elma, pek çok kültürde ilk ve yasak bilgi, aşk, bereket, şans, şifa ve evlilik gibi evrensel anlamlar taşır. Günümüzde dahi toplumsal yaşamın pek çok göstergesinde ve çağdaş sanat eserlerinde elma imgesinin çağrışım yaptığı bu anlam örüntülerinin kullanıldığı görülür. Elma imgesinin, eski çağlardan günümüze kadar işaret ettiği bütün bu kültürel kodlar, farklı toplumlarda birbirine benzer elma, yasak elma, altın elma, altın turunc konulu söylenceleri ve anlatı metinlerini ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda, elma ile sembolleştirilmiş bu evrensel kavramlar, geleneksel yaşamda birtakım gösterilerle de ifade edilmiştir. Farklı kültürlerin folklorlarında çeşitli şekilleri görülen, "elma atma ritüeli" bu tarz gösterilerden biridir.

Türk halk kültürünün özellikle geçiş merasimlerinde uygulanan bir ritüel olması nedeniyle, "elma atma" gösterisinden, halk tipi ve klasik üslupla yazılmış Türkçe anlatı

metinlerinde sıklıkla bahsedilmiştir. Bu makalede öncelikle, kolektif bir imge olan “elma” sembolünün teolojik ve mitolojik kökenleri incelenmiş ve bu mitsel imgenin, “elma atma” ritüeline nasıl dönüştüğü hakkında birtakım değerlendirmeler yapılmıştır. Antik Yunan ve Türk kültürünün anlatı metinlerinden seçilen örnekler üzerinden, bu ritüelin sergileniş amaç ve işlevleri belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın son bölümünde, bu ritüelin yer aldığı klasik dönem mesnevilerinden ve mensur hikayelerden seçilen örneklerde “elma bazen de turunç atma” şeklinde görülen gösteriler incelenmiştir. Motifin, metinlerdeki anlatım ve işlevlerinden yola çıkılarak Türk kültüründeki kökenlerine ulaşılmaya çalışılmıştır.

1. Yasak Elmadan Elma Atmaya: Bir Köken Mitinin Ritüele Dönüşümü

Mitolojik metinler ve semavi dinlerin öğretilerinde, insanoğlunun mükemmellikten ve asıl kaynağından uzaklaşması, kozmik bilinci kaybederek daha düşük boyutlara “inişi”, başka bir ifadeyle cennetten çıkarılışı, ilk günah ve yasak meyve kavramları ile sembolleştirilmiştir (Bayat 2008). Dinler tarihinde ve kutsal kitaplarda ilk günahla ilişkilendirilen yasak meyvenin ne olduğuna dair açık bir anlatım bulunmaz. Bu ilk günah, *Kuran*’da (Araf 20, 22; Taha 115, 120) yasak ağaç olarak kavramlaştırılrsa da bu ağacın meyvesi yani yasak meyvenin ne olduğundan bahsedilmez.¹ *Barnabas İncili*’nin “Âdem’in Yaratılışı ve İlk Sorusu ve Duası” başlıklı 39. bölümünde yasak meyve, elma ve mısır olarak tanımlanır.² Yasak meyvenin kadın ve erkek ilişkisine yönelik çağrışımlarıyla ilk kez *Tevrat*’ta karşılaşırız.³ Kutsal kitaplarda yasak meyvenin hangi meyve olduğuna dair açık bir ifade bulunmamasına rağmen, dünya genelinde yasak meyvenin “elma” olduğu yönünde yaygın bir inanış mevcuttur. Bunun nedeninin, *Tevrat*’ın İbrance’den Latince’ye yapılan *Vulgate* tercümesinde yer alan, “iyiliği ve kötülüğü bilme ağacının” bu dilde “malum” diye çevrilmesinden kaynaklandığı belirtilir. Latince’de malum kelimesi, hem şer yani kötülük hem de elma anlamlarına gelmektedir (Aydar 2006: 104). *Tevrat* çevirisindeki bu aktarım, özellikle İbrani literatürü kaynaklı söylence ve anlatı metinlerinde, yasak meyvenin “elma” olarak tanımlanmasına ve yaygın bir şekilde kabul edilmesine yol açmıştır.

Mitolojik kaynaklar yasak meyve imgesi ile ilgili farklı bilgiler barındırırlar. Bu hususta üzerinde duracağımız ilk metin olan Altay şamanlığına ait kozmogoni miti, Kutsal kitaplarla benzerlikler içerir. “*Törüngey ile karısı Eje beraber geziyorlardı, Erlik onlara bu meyvelerden yiyiniz dedi. Törüngey istemedi. Fakat karısı yedi, meyve çok tatlı geldi. Meyveyi alıp kocasının ağzına sürdü. O anda her ikisinin tüyleri döküliverdi, utandılar* (İnan 1986: 15).” Metinde yasak meyvenin ne olduğuna dair bilgi verilmemektedir. Ancak yasak meyveyi yedikten sonra yılan, köpek, Törüngey ve Eje’nin cezalandırıldığı dikkati çekmektedir.

Yasak meyveye dair ilk metinlerde ve anlatılarda elmanın doğum, yaşam ve çoğalmayı çağrıştırması, insanlığın ortak hafızasında elma ile ilgili yasak elma olarak kavramlaştırılan ortak bir mitsel imge oluşturmuştur. Toplumlar, bu türden mitsel imgelerin içerdikleri kök hikâyeleri hatırlamak için çeşitli anma törenleri ve ritüeller oluşturmuşlardır. Tören de mitos da kolektif simgesel metinler olarak görülebilir ve bu temele dayanarak tören eylemlerinin, çoğu kez aynı zamanda mitoslar denilen gelişkin araçlar kanalıyla dile getirilen türden kültürel değerlerin bir örneği olarak yorumlanmalarının gerektiği ileri sürülebilir (Connerton 2019: 93). Mitsel bir hikâyenin sahnelenmesi amacıyla ortaya çıkan gösteriler, eyleme dönüşmüş toplumsal bellek işlevi görür. Aynı zamanda ritüelin doğasındaki tekrar etme eylemi, sözlü kültürün hatırlanmasına yol açan en canlı aktarım araçlarından biridir. Bu nedenle, toplumsal belleğin elma imgesine yüklediği karşı cinsin beğenisi ve evliliğe dair çağrışımlar, tarihsel süreçte pek

çok kültürde “elma atarak” beğeni ve aşkı ifade etme, dolayısıyla eş seçme amacıyla sergilenen bir ritüele dönüştürülmüştür.

Mitolojik metinlerde elma atma ritüeli, elma imgesinin bütün bu kök anlamlarını kapsayan şekliyle en güzel olanı ve evlenilecek kişiyi belirleyen bir tür gizli dil işleviyle yer alır. Bu gösterinin en karakteristik örnekleri Yunan mitolojisinde anlatılır. “Paris’in Yargısı” ya da “Üç Güzeller” olarak anılan mitte, “Peleus’la Thetis’in düğününe çağrılmayan kavga tanrıçası Eris, ortaya üzerinde ‘en güzeline’ yazan bir “altın elma” atar. Zeus, elmayı kime vereceğini bilmediğinden bu seçimi yapma görevini Paris’e verir. Athena, Hera ve Aphrodit arasında seçim yapmak zorunda kalan Paris, altın elmayı, kendisine Helena’nın aşkını vadeden Aphrodit’e verir” (Erhat 1996: 233). Bu anlatıda “altın elma” ile imgeleştirilen kavramlar, öncelikle kıskançlık ve nifaktır. Aynı zamanda bu hikâyede, kadın güzelliği ile kadın ve erkek arasındaki aşka vurgu yapıldığı görülür. Paris’in seçimine benzer antik çağ hikâyelerinin pek çoğunda, elma sunularak sevgiliye aşkın ifade edildiği bu tarz bir gösteri sergilenir. “Elma atma veya elma saçma” ritüelinin evlilikle ilişkilendirildiği başka bir mitik anlatıda, Hippomenes’in Atalanta’yı elde etmek için başvurduğu hile konulu bir hikâye okuruz. Güçlü ve savaşçı bir kız olan Atalante, kendisiyle evlenmek isteyenleri koşuda yarışmaya zorlar, hepsini geçer sonra da kargısıyla öldürmüştür. Melanion (ya da Hippomenes) koşuya başlamadan önce yanına üç “altın elma” alır, Atalante’nin yaklaştığını görünce elmalarından birini yere düşürür, kız da dayanamayıp eğilip toplarmış. Elma atma ritüeliyle kadının karakterin ilgi ve dikkatinin çekildiği bu hikâyenin devamında, yarışı kazanan Melanion’un, Atalante ile evlendiği nakledilir (Erhat 1996: 61).

Antik metinlerdeki elma atma sahnelerini incelediği çalışmasında Foster (1899), motifin kökenlerini tıpkı Diyonisos törenlerinde tanrılara sunulan yiyecekler gibi kutsal hediyeler olarak değerlendirmiştir. Eski toplumların bu kutsal hediyeleri yani meyve saçma gelenekleri, kökenleri kansız kurban törenlerine dayanan arkaik ritüellerdir. Bu törenlerin en eski uygulamalarında, tanrıları kutsama amacıyla insan ve hayvan kurbanları sunulurken zamanla tarım toplumunun gelişmesiyle çeşitli tarım ürünlerinin hediye edildiği bilinmektedir. Elma, bütün meyveler içinde, birden fazla çekirdeğe sahip olması ve çekirdeklerinin afrodizyak etkisi göstermesi gibi özellikleriyle, en kıymetli hediye olarak değerlendirilmiştir. Antik çağ metinleriyle birlikte, Avrupa halk kültüründe elma atma sahnelerinin incelendiği başka bir çalışmada McCartney (1925), elmanın düğün törenlerinde ve aşk gösterilerinde kullanılmasını aynı sebebe bağlayarak elma çekirdeklerinin üremeye yardımcı olan kimyasıyla ilişkilendirir ve elmanın bereket ve çoğalmayı çağrıştıran yönüyle bütün meyvelerden ayrılarak aşk meyvesi olarak kabul edildiğine vurgu yapar.⁴

Elma atma gösterisi, farklı ulusların masal geleneklerinde öncelikle aşk ile ilişkilendirilmekle birlikte çok çeşitli bağlamlara da gönderme yapmaktadır. Stith Thompson’un hazırladığı *Motif Index Of Folk Literature*’de “elma” mitolojik motifler, sihir, tabu, testler gibi başlıklar altında yaygın bir motif olarak yer alır. Bununla birlikte çalışmada elma atma motifine öncelikle, tabu başlığı altında “altın elmanın atılması” olarak yer verilmiştir. “Golden apple thrown to remind merman’s wife not to forget to return to him (Denizcinin karısına ona dönmeyi unutmamasını hatırlatmak için atılan altın elma) C 713.4 (Thompson 1958: 472)” tasnifinde elma atmanın, aşkı hatırlatma bağlamı içinde yer aldığı görülmektedir. *Motif Index*’te elma atma motifine ikinci olarak testler kategorisinde yer verilmiştir. “Woman throws apple to man in woman dress. He puts his legs together to catch it (Kadın, kadın elbisesi giymiş adama elma atıyor. Adam elmayı yakalamak için bacaklarını birleştirdi) H 1578.1:4.1 (Thompson 1958: 1476)”

başlığı altında elma atma motifinin bu kez erkek karakteri test etme amacıyla kullanımı-
nı görmekteyiz. Bu örneklerden yola çıkarak, farklı ulusların masal geleneklerinde “el-
ma atma” motifinin anlam genişlemesine uğradığı ve aşkı hatırlatma, aşk testine tabi
tutma gibi farklı bağlamlar içinde de kullanıldığını söylemek mümkündür.

2. Türk Kültüründe Elma Atma Gösterisi

Elma, Türk inanç değerleri arasında aşkın ve çoğalmanın simgesi olarak görülür
(Roux 1994: 211). Türk halk kültüründe elma, çocuk sahibi olmak için kullanılan şifalı
meyve, hastalıkları iyileştirmede kullanılan ölümsüzlük ilacı olarak bilinir. Türk halk
hikâyelerinde elma motifi, harikuladeliçler ve imtihanların nesnesi olarak karşımıza
çıkır. Bununla birlikte halk hikâyelerinde elma, özellikle evlilikle ve çocukla ilişkilen-
dirilir ve “elma yiyerek hamile kalma” ortak yaygın bir motif olarak karşımıza çıkır
(Alptekin 2019: 350). Aynı zamanda elmanın gençleştirme, güzelleştirme ve kuvvet
kazandırma işlevleri olduğuna da inanılır (Şimşek 2008: 194). Bundan dolayı, Türk halk
inanışlarında ve halk hekimliği uygulamalarında elma mucizevi, şifa veren ve sağaltıcı
özellikleriyle ayrı bir öneme sahiptir.

Türk kültüründe “elma atma” gösterileri öncelikle, kadın ve erkek karakter arasın-
da iletişimi başlatan ve kadın karakterin eş seçme amacıyla sergilediği bir tür gizli dil
işlevine sahiptir. Bilindiği gibi geleneksel yaşamın etkili olduğu toplumlarda özellikle
kadın ve erkek arasında, bitkiler, çiçekler, meyveler, sebzeler, kumaş parçaları ve renk-
ler gibi pek çok unsurun kullanıldığı gizli bir dil oluşturulmuştur (Koç Keskin 2020:
196). Bu gizli iletişim yöntemlerinden biri olan elma atma, Türk kültüründe beğeniyi
sunma, evlenilecek kişinin tespiti ve eş seçimi için kullanılan sembolik bir araç işlevine
sahiptir. Farklı Türk boylarının geleneklerinde bu gösteri bir ritüel olarak sergilenmiştir.
Bilhassa destan ve masallarda yer alan bu gösteri, Kırgız Türklerinde kadının erkeğe
elmayla vurması şeklinde sergilenir. *Er-Töştük Destanı*’nda Kök Döo, üç kızına evlen-
me yaşına geldiklerini ve beğendikleri gençleri elma atarak seçmelerini söyler. Kül
Ayım, elmayı kel çoban kılığındaki Er Töştük’e atar. Hükümdar memnun olmamasına
rağmen, onların evlenmelerine razı olur (Türkmen 2005: 239; Akmatliyev 2001: 16).
Başkurt Türklerinde elma atma gösterisinin, kızın damat adayı olarak seçtiği gence elma
hediye etmesi şeklinde bir örneği bulunmaktadır. Ural-Batır destanında, ölümsüzlük
suyunu aramaya çıkan Ural, kötü hükümdarın kızı tarafından eş olarak seçilir ve kız
elma hediye ederek bu isteğini belirtir (Atnur 1996: 119). Bu örneklerden yola çıkarak
Türk kültüründe tıpkı kahramanın evlenmesi gibi kadın kahramanın eş seçmesinin de
belli bir gelenekle gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Bu durumda kadının eş seç-
mesi, anaerik dönemlerden kalma bir gelenek olarak değerlendirilebilir. Epik kahr-
manlarla evlenmeye çıkan kızlar, muayyen kaideler çerçevesinde kendilerinin tercihleri
ve arzuları ile kahramana varmaktadır. Kızın ebedî yârini yani, kocasını “hür” bir
şekilde seçmesinin etnografik ve tarihi materyallere göre anaerik döneme mahsus oldu-
ğu söylenmektedir (Kıdırbayeva-Muratov-Aça 1998: 81).

Anadolu Türklerinin geleneklerine de yerleşmiş olan bu motif, toplumun geçirdiği
sosyal değişimle ataerik bir kimliğe dönüşmüş ve erkeğin kadına elma atması şeklinde
sergilenmeye başlamıştır. Erzurum düğünlerinde günümüzde dahi sergilenen (Üstünova
2011: 150) damadın gelinin başına “elma atması” ritüeli, geleneğin yaşatılan şeklidir.

Birçok Türk boyunun ve Anadolu evlilik törenlerinin bu renkli ritüelinin kökenleri
öncelikle, Şamanist Türklerin inanışında kansız kurban anlamına gelen “saçı” (libation)
(İnan 1976: 53) geleneğine dayanmaktadır. Şamanist Türklerde, gök Tanrıya adak ada-
mak için gerçekleştirilen bu ritüel, Tanrı’nın şerefine dökülen içki, kan vb. sıvılarla
gerçekleştirilirken zamanla, bütün tarım toplumlarında olduğu gibi, yiyeceklerle sergi-

lenen bir gösteriye dönüşmüştür. Müslüman olmayan Türk topluluklarında ‘meyve sunma’nın temel anlamı ‘kurban’ ve bunun içerisinde yer alan ‘adak ve sunma’ kavramlarıyla ilişkilidir ve Türk kültüründe bir şeyi saçarak sunma, Tanrı’ya kansasız kurban sunmak anlamına gelir (Çoruhlu 2006: 3). Müslüman Türkler arasındaki yaygın ismi “saçı” olan bu geleneğin (Bekki 1996: 2) Anadolu Türkleri arasında, “elma sunma” veya “elma atma” şekliyle yaşamaya devam ettiği görülmektedir.

Bunun yanı sıra, Türk kültüründe “elma atma” ritüelinin, insanlığın kolektif hafızasında taşıdığı çalışmanın birinci bölümünde bahsedilen “yasak” kavramını çağrıştırdığı ve henüz girilmemiş bir dünyanın kapılarını açmayı sembolize eden mitik bir imge olduğunu da unutmamak gerekir. Bütün bu nedenler, ritüelin Türk halk kültürünün çeşitli geçiş merasimlerinde uygulanması ve Türkçe anlatı metinlerinde yer alan zengin tasvirler de dikkate alındığında, geleneğinin arkaik bir kökene dayandığını düşündürmektedir.

3. Klasik Türk Edebiyatı Anlatı Metinlerinde Elma/Turunç Atma Sahneleri

Klasik Türk edebiyatının uzun anlatı metinleri olan lirik mesneviler, iki kahramanın romantik aşk hikâyesi etrafında kurgulanırlar ve yazıldıkları toplumun insan ve yaşamına dair pek çok kültürel motif barındırırlar. Kahramanların birbirilerine âşık olmalarından, çoğunlukla kavuşmalarına kadar yaşanan serüvenlerinin anlatıldığı mesneviler ve aşk hikâyeleri, aynı zamanda üretildikleri edebi sahanın toplumsal hafızasını taşıyan kültürel kaynaklardır. Klasik Türk edebiyatının manzum ve mensur anlatı metinleri, bu yönüyle evrensel ortak mitik imgeler de barındırırlar. Mitler kaynaklı bu imgeler, çoğunlukla metinlerin üretildikleri kültür coğrafyasının gereklilikleri doğrultusunda bir yeniden yazım süreci de geçirmişlerdir. Bu mitik parçalar, metinlerin ait olduğu toplumun kültür dünyasına göre şekil ve isim değiştirse bile çoğunlukla ilksel bir mitin kök kalıplarının izlerini barındırırlar.

Mesnevilerde ve aşk hikâyelerinde, sıklıkla yer verilen mitsel imgelerden biri de “elma ya da turunç atma” gösterisidir. Klasik Türk edebiyatı anlatı metinlerinde, halk anlatılarının birçoğunda olduğu gibi, kadın kahraman “elma veya altın turunç” atarak, karşı cinse yönelik beğenisini ve kimi eş olarak seçtiğini belirtir.

İlk dönem iki kahramanlı aşk mesnevilerinden *İşknâme* (Yüksel 1965)’de, kadın ve erkek karakterin birbirinden haberdar olmasını ve karşı cinse yönelik duygularını ifade eden nesne “altın elma”dır. Hikâyenin kadın kahramanı olan Hümâ, erkek kahraman olan Ferrûh’a bir “altın elma” atar. İncelemeye konu olan beyitlerin, ilk mısrasında altın olarak tanımlanması, elmanın Türkler arasında ve evrensel kültürde sahip olduğu olağanüstülük, sıra dışılık ve meyveler içinde en değerli olması özelliklerine çağrışım yapar. Bunun yanı sıra elma, son mısradaki müferrih (ferahlatıcı) olarak nitelendirilerek lezzet ve mutluluk verici özelliği hatırlatılmış, böylece okuyucu elmanın olağan ve olağanüstü bütün anlamlarıyla buluşturulmuştur. Ancak, elmanın bu hikâyedeki asıl işlevi beğeni sembolü olması ve eş seçme ritüelinin nesnesi olmasıdır. Başka halk hikâyelerinde ve *İşknâme* metninde geçtiği yerlere bakarak, Hümâ’nın Ferrûh’a attığı bu “altın elma”yı, onu beğendiği ve “vaslına talib olduğu” manası ile ele almak mümkündür (Yüksel 1965: 29). Hümâ, her an elinde tuttuğu bu elmayı, bir beğeni aracı olarak Ferrûh’a yönlendirir ve “elma atma gösterisiyle” Ferruh’un aşkına talip olduğunu ifade eder:

*Bir altın elma var idi elinde
Ki her lahza dutar idi elinde
Sigadı kolın atup anı yâra
Giderdi elma çiğher yara yara
Dokındı Ferrûh’a virdi ferahlar*

Müferrihdür giderdi çok terahlar (İşknâme: 1836-1838)

“Elinde, her an elinde tuttuğu, altın bir elma vardı. Onu sevgiliye atmak için kolunu sıvadı. Ciğerini yara yara giden elma Ferrûh’a dokunarak ferahlık verdi. (Bu elma) ferahlatıcıdır, (Ferrûh’un) çok sıkıntısını giderdi.”

İşknâme’de “elma atma” motifi ikinci defa, aşığı uyarıcı nesne işleviyle karşımıza çıkar. Hüma, bağda uyuyan Ferrûh’u attığı bir elma ile uyandırır. Metinde bu durum, “uyuyan aşığa haddini bildirmek” şeklinde ifade edilse de burada bahsedilen uyku, henüz fark edilmemiş bir güzelliğe veya duygudan haberdar etme şeklinde yorumlanabilir. Bu anlatımda, mitsel bir kökene dayanan “elma atma” ritüelinin, farklı bir şekilde kurgulanışına tanıklık ederiz. Halk anlatılarında, kadının beğendiği erkeği seçmesinin sembolik işareti olan elma, bu sahnede uyuyan aşığı aşka davet etme, güzelliklere kapalı olan gözlerini açmaya zorlama, uyandırma dolayısıyla aşka ve tutkuya davet işlevleriyle kullanılmıştır:

*Nigâr anı ırakdan gözler idi
Velî sırr ile özin gizler idi
Hasûdda hâli gördi bağ için çün
Hümâ’nu hâli ol(mış)dı digergün
Ayaklar ditreyüben sarsılıb kol
Bir elma ile vurdu Ferrûh’ı ol
Hîrâmân oldu ol serv-i sehî-kad*

Garaz bu Ferrûh’a arz eyleye had (İşknâme: 2140-2143)

“O (resim gibi güzel) sevgili (Hümâ) O’nu (Ferrûh’u) uzaktan gözliyordu. Ancak kendisini sır gibi gizliyordu. Bahçenin içinde kıskançlık içinde olduğu için Hümâ’nın hali farklılaşmıştı. Ayakları titreyerek kolunu hareket ettirdi ve bir elma ile Ferrûh’u vurdu. O düzgün boylu servi salınarak yürüdü, amacı Ferrûh’a haddini bildirmektir.”

Bütün kolektif imgelerde olduğu gibi, farklı metinlerde “elma” imgesinin değişik görünümleriyle karşılaşmak mümkündür. Simgeler psikik güncellikten hiçbir zaman kaybolmazlar; görüntüleri değişebilir ama işlevleri aynı kalmaktadır (Eliade 1992: XXV). Bu bağlamda, klasik mesnevilerde “elma atma” motifinin, turunc atma şeklinde örnekleri de görülür. İşknâme’nin diğer bir kadın kahramanı olan Dilgüşâ, Sultan Sencer isimli bir şahın kızıdır. Bulunduğu şehirde güzelliği, iyi huyu ve şöhreti ile tanınmıştır. Pek çok talibi olan Dilgüşâ, sekiz yıldır şehzadelerin toplu bulundukları bir meydanda elinde bir “altın turunc” ile dolaşmaktadır. Bütün şehzadeler yedi gün avuçlarını açıp beklerler fakat Dilgüşâ, o güne kadar hiçbir şehzadeyi beğenmemiş ve turuncu vermemiştir:

*Atasile kılubdur ahd ü peymân
Ki ârâyış kıla her yirde meydân
Yidi gün seyr ide meydânı kâmil
Yürüyüb ay gibi hurc ü menâzil
Durur şehzâdeler kamusı saf saf
Ana karşı açalar said ü keş
Elinde vardur altundan turuncı
Ki mahv ider gönülden zahm ü renci
Ura anunla her kimi dilerse
Devâ göre eğer bağrın delerse
Kamusı muntazır durup bakarlar
Turunca karşı ciğerler yakarlar (İşknâme: 5081-5086)*

“Babasıyla, meydanın her yerini hazırlamak için sözleşmiş, yemin etmişti. Yedi gün, ayın menzillerinde konaklaması gibi, meydanı dikkatlice seyretti. Şehzadelerin hepsi ona karşı ellerini ve avuçlarını açmış bir şekilde sıra sıra dizilmişlerdi. Elinde, gönüllerden sıkıntı ve kederi gideren altın (renkli) bir turunç vardı. O (turunçla) her kimi dilerse vuracaktı. (Turunç) kimin göğsüne isabet ederse (o şehzade) amacına ulaşacaktı. Hepsi durup bakıyorlardı. Turunca karşı ciğerlerini yakıyorlardı.”

Yunan mitolojisinin *Atalante* hikâyesiyle ve Kırgızların *Er-Töştük Destanı*’yla benzerlikleri görülen bu anlatıda, “turunç” sembolüyle kadının beğenisini ifade etmesinin karakteristik bir örneğini okumaktayız. Hürrem’i görüp beğenen Dilgüşâ, turuncu Hürrem’e atmak ister ancak babasına verdiği söz buna engel olmaktadır. Bu yönüyle “turunç”un kadın vücudu ve mahremiyeti sembolize ettiği söylenilebilir. Eş seçme ritüelinin bir önceki aşaması olan karşı cinsin beğenisi ve arzu kavramları beraberinde yasakla ilişkilendirilmiştir. Metinde yasak koyucu babadır.

Dilerdi kim turuncı elden ata

Velî ibretli mehmiz urdı ata (İşknâme: 5126)

“Turuncu elinden atmak istiyordu. Ancak babası kendisinden ibret verici bir söz almıştı.”

Metnin bu kısmında, “turunç” meyvesi ile kadın bedeni arasında çağrışımsal benzerlikler kurulduğu görülür. *İşknâme*’nin ilerleyen bölümlerinde, Hümâ’nın, Hürrem’le olan birliktelikleri “turuncu attı” ifadesiyle ima edilir:

Kiçe suya bıraktı oda cânı

Turunç ile nigârın atdı anı (İşknâme: 5147)

“Keçeyi suya salar gibi canını ateşe bıraktı. O (canını) turunç ile sevgiliye attı.”

Bu anlatıda kadın karakterin seçici özne kimliğiyle erkeğini belirlediği görülür. Altın sembolü, en değerli olanı ve herkesin ulaşmak istediği nesneyi ifade eder. Altının ve turuncun renkleri aynı zamanda güneşi, yani hayat vericiliği sembolize etmektedir.

“Turunç” imgesinin, kadın ve erkek kahramanın iletişim aracı ve aşkın sembolü olarak kullanıldığı bir başka mesnevi, XIV. yüzyılda Mesud bin Ahmed tarafından kaleme alınmış olan *Süheyl ü Nevbahâr* (Dilçin 1991)’dır. Nevbahâr, Süheyl’le buluşmak için hazırlanırken eline bir hoş “turunç” alır. Bu durum, “onun yüzündeki bütün kederi dağıttı” şeklinde betimlenir. “Turunç” meyvesi bu tasvirde, kadının fiziksel güzelliğini, aynı zamanda aşka hazır kalbini sembolize etmektedir:

Tama agdı elinde bir hoş turunç

Brahmadıdı alını üze girinc (Süheyl ü Nevbahâr: 1632)

“Elinde, başında hiçbir sıkıntı bırakmayan hoş bir turunç vardı.”

Nevbahâr, buluşma esnasında Süheyl’in kendisiyle yeterince ilgilenmediğini anlayınca, elindeki turuncu ona atarak ilgisini çekmeye ve gönlünü almaya çalışır. Bir yandan da bu turunç ile kızgınlığını dile getirmektedir. Dikkat edilirse, tıpkı *İşknâme*’de olduğu gibi, güzelliklere karşı gözleri kapalı olan ilgisiz erkek karakteri, kadın uyardırmaktadır. Bu yönüyle elma ya da turunç atma ritüeliyle, kadının seçici ve başlatıcı doğası sembol diliyle ifade edilmiş olur. Metinde bu şekilde turunç atmanın bir tür gizli dili olduğu ve “gör sana neler edeceğim?” anlamına geldiği de ifade edilir:

Hoz ol gördi kim ol aradan Süheyl

Ana dönüben itmedi hiç meyl

Velî bildi kim gönlin aldurdıdı

Güneş ol Süheyl’e ancak ıldurdıdı

Sıgadı kolını vü uzatdı hoş

Turuncı ki dutardı uz atdı hoş

Süheyl'i revân urdı çâh gösire

Ki yani sana gör nidem iy sere (Süheyl ü Nevbahâr: 1665-1668)

“Kendisi, o aradan Süheyl'i gördü. (Süheyl) ona dönüp hiç ilgi göstermedi. Ancak gönlünü aldattığını bilmiyordu. Kolunu sıvadı ve hoş bir şekilde uzattı. Tuttuğu turuncu nazikçe uzağa attı. ‘Ey sevgili sana neler edeceğim’ anlamına gelen turuncu yavaşıca Süheyl'in göğsüne vurdu.”

“Turunç atma” motifinin görüldüğü bir başka mesnevi *Hümâ vü Hümâyûn* (Horata 1990)'dur. Cemâlî tarafından XVI. yüzyılda kaleme alınan *Gülşen-i Uşşâk* olarak da bilinen mesnevide, hikâyenin yan karakterlerinden biri olan Şemse, elinde altın bir turunçla dolaşırken, turuncu gönlünü kaptırdığı Hümâ'ya atmak ister. Fakat turunç yanlışlıkla Fihri'e isabet eder:

Alup cân kûşesinden sîb-i genci

Dutar destinde bir altun turuncı

Gözini âteş-i ışk eyledi âb

Turuncı kıldı şehden yana per-tâb

Turuncın çünkü atdı mâh mihre

Tokundu nâ-gehânî Şâh Fihre

Didi tîr-i hatâ kıldukda ol mâh

Ki oldum menzil-i ışk içre güm-râh (Hümâ vü Hümâyûn: 1630-1633-1654)

“Canının köşesinden taze bir elma alıp elinde bir altın turunç tutuyor. Gözünü aşk ateşi sele döndürdü. Turuncu şehzadeden yana attı. Turuncu o ay ve güneş gibi sevgiliye attı ancak (turunç) ansızın şehzade Fihri'e isabet etti. O ay yüzlü, hata oku attığım için aşk menziline yolumu kaybettim, dedi.”

Turunç atarak eş seçme ritüelinin karakteristik bir örneğini okuduğumuz metinde beklenmedik ve şaşırtıcı bir gelişmeyle karşılaşırız. Hata ile turunç, Fihri'e isabet eder. Şemse de kaderine razı olmak zorunda kalır. Yanlışlık da olsa turuncun atıldığı kişi eş olarak seçilmiştir. Bu durum metinde “turuncunu bana attın ben aşkının sarhoşu oldum, bundan sonra aşkının eli benim eteğimden alınmaz” şeklinde ifade edilir. Kadın karakter turunç atarak, kendisini daha önce hiç görmemiş olan Fihri'in dikkatini çekmiştir. Yanlışlıkla da olsa turunç atılan kişiyle evlenmeye razı olma durumu ise turunç sembolüyle kadersel bir eşleşmeye işaret eder.

“Elma ya da turunç atarak” ilanaşık etme motifi, lirik aşk mesnevilerinin yanı sıra bu eserlerin halk tipi örneklerinde de görülür. Halk hikâyesi formunda yazılmış *Ferhad ile Şirin* (Yılar 2014) anlatılarında Şirin, aşkını ifade etmek için Ferhad'ın sinesine “altın bir turunç” atar. Turunçla sembolleştirilen kadının beğeni ve aşk duyguları, erkek karakterin kalbine isabet eder. Ferhad, bu turuncu düşürmeyip tutar, böylece Şirin'in duygularına karşılık vermiş olur:

“Amma Şirin'in derununa aşk ateşi düşüb sabra kararı kalmayub bir bahane ile altun tuhaf turunç alub alem ağıyardan hali iken bahçeye gizlenüb Ferhad'a nezaketle kendini gösterdi. Ferhad, bakayım dirken Şirin ol altun turuncu atub ta sinesinden urub kendini geri çekdi. Ferhad ol turuncu yere düşürmeyüb tutdı (Yılar 2014: 199).”

İki ana kahramanın duygularını “turunç” sembolüyle ifade etmelerinin ardından, Şirin'in aşkı alevlenip yanmağa başlar. Bu defa uyarıcı ve haberci nesne olarak “altın bir limon”u Ferhad'a atar:

“Amma râvî aydur; bu tarafda Şirin'in aşkı alevlenüb yanmağa başladı. Eline bir altun limon alub aheste aheste gelüb güller arasında mahitab gibi görünüb ol limonu Ferhad'a atdı. (Yılar 2014: 153).”

Ferhad ile Şirin'in sözlü varyantlarında, bu ritüel “elma atma” şeklinde aktarılmıştır:

“O arada kız yatanda yatamıyor. Köşkün önündeki gül bahçasına geliyor. Bahiyor ki Fahret dışarda nahiş yapıyor. O zaman elmayı atıyor. Elmayı atışın oğlanın önüne düşüyor. Bahiyor, sağa sola heç bişey yoh, gendini gül ağaçlarının arhasına sahlıyor. Oğlan tekrar işe başlıyor. Bir elma daha atıyor. Yine sağa sola bahiyor, heç bir şey yoh. O arada bir elma daha atıyor (Yılar 2014: 249).”

Metinlerdeki “elma”, “turunç” ve “limon” sembolleri, yuvarlaklıkları itibarıyla kadın bedenini; kırmızı, turuncu ve sarı renkleri ile de güneşi dolayısıyla hayat vericiliği sembolize ederler. Bu yönüyle, tıpkı *Ferhad ile Şirin* anlatmalarına benzer farklı kültürlerin anlatı metinlerinde bu üç meyvenin yani “elma”, “turunç” ve “limon”un yanı sıra “nar” ve “üzüm”ün de aynı mitsel imgenin farklı görünüşleri olarak yer aldıkları görülmür.

Mensur bir aşk hikâyesi olan *Fağfûr-nâme* (Yastı vd. 2020)’de de turunç atma gösterisinin, karşı cinsin beğenisi ve eş seçme amaçlı kullanımını okuruz. Ferâh-engiz, esareten kurtardıkları padişah kızlarının her birinin eline bir turunç tutuşturur ve şehzadeleri önlerinden geçirir. Kızlar, hangi şehzadeyi beğenirlerse ellerindeki turuncu atıp onu vurmalarını ister. Böylece onları birbirlerine eş eder:

“*Ferah-engiz herbir kızın eline birer turunç virdi ve ol melikzâdeleri ol kızların öninden geçürdi. Ol kızlara eyitti iy duhterler ol padişahzadeleri sizün önünüzden geçüreym kankısın istersenüz elünüzde olan turuc-ıla atun urun ol kimesne sizün helalünüz olsun didi bu kızlar hep birebir yüce yirde turdılar ol yiğitler gelüp bu kızların önlerinden birebir geçdiler herbir kız bir yiğidi birebir turunç-ıla urdular* (Yastı vd. 2020: 118).”

Metnin devamında Fağfûr-şâh’ın kuzeni ve yol arkadaşı olan Gencûr, Mâh-ı Ruh-sâr tarafından “altın turunç”la vurulur. “Turunç atma”nın ilan-ı aşk etme anlamına geldiğini herkesin bildiği bir kültürde bu bir işaret olarak değerlendirilir:

“*Mâh-ı Ruhsâr gördi kim Gencûr taşra çıkdı tam üstinden Gencûr’a bir altın turunç-ıla atup urdı Gencûr anı görüp bir kez âh idüp düşüp ıssı gitti bu yana Fağfûr-şâh Gencûr’ı kanda gitti görün didi taşra çıkup gördiler kim Gencûr ussı gidüp düşüp yatur heman tiz Firûz-rây özine gelüp gülsuyu saçdı kaçan kim Gencûr’un aklı başına geldi alup gine Fağfûr-şâh katına getürdiler Fağfûr turuncı göricek ahvâl neyledüğün bildi* (Yastı vd. 2020: 145).”

Sonuç

Evrensel ortak somut bir imge olan elma, pek çok kültürde, kadın, erkek, evlilik, çoğalma dolayısıyla yasak meyve kavramına çağrışım yapmaktadır. Elma imgesinin içerdiği bütün bu kök kavramlar, farklı kültürlerde, özellikle kadınların eş seçmek için sergiledikleri “elma atma” ritüeliyle yeniden canlandırılmıştır. Kökenleri kansız kurban törenlerine de dayanan bu mitik gösterinin çeşitli versiyonları farklı toplumların anlatı metinlerinde sıklıkla görülmektedir. Bu anlatı metinlerinden seçilen örnek metinlerde, “elma atma gösterisinin” bir iletişim aracı olduğu ve en güzeli belirleyen sembolik bir işaret olduğu görülür. Türk edebiyatının halk tipi ve klasik üslupla yazılmış anlatı metinlerinde de sıklıkla karşılaştığımız bu gösteriye, Klasik Türk edebiyatı anlatı metinleri olan mesnevilerde ve mensur aşk hikâyelerinde “elma ve turunç atma” şekilleriyle yer verilmiştir. Bu anlatılarda, “elma ya da turunç atma” gösterisi, özellikle kadın kahraman tarafından evlenilecek erkeğin seçimi için kullanılan sembolik bir araç işlevi görmektedir.

Geleneksel anlatı ürünlerinde sıklıkla kullanılan bu motifte dikkat çeken en temel husus, beğenme, eş seçme ve uyarıcı özne rolünün kadın karakterler tarafından sergilenmesidir. Hikâyelerdeki tasvirlerde kadın bedeni ve arzusu çağrışım yöntemiyle turunç, limon ve elma şeklinde yuvarlak meyvelerle sembolleştirilmiş ve yine kadın karakter tarafından erkeğe sunulmuştur. Metinlerde, kadının attığı elma ile erkek karakteri saklı bir güzellikten haberdar etmesi, uyarması ve eş olarak seçmesi ile ritüelin yaratılış mitleri ve yasak elma mitine çağrışım yapan yönünü ortaya koymaktadır. Gerek *Işk-nâme*'de gerekse *Süheyl ü Nevbahâr*'da uyuyan ve kadın karakterle ilgilenmeyen erkek karakterlerin, atılan bir elma ve turunçla uyandırılması sahnelerinde, kadın erkek ilişkisinin itici, uyarıcı ve uyandırıcı öznesinin kadın oluşu dikkat çekmektedir. Bu durum, kadının eş seçmesi için sergilediği bu sembolik gösterinin, anaerik dönemlerden kalma bir gelenek olduğunu ortaya koymaktadır.

NOTLAR

1. Araf 19-22: "(Buyuruldu ki:) "Ey Âdem! Sen ve eşin cennette yerleşip dilediklerinizden yiyin. Ancak şu ağaca yaklaşmayın! Sonra zalimlerden olursunuz." Derken şeytan, kapalı olan avret yerlerini birbirine göstermek için onlara fısıldayıp kafalarını karıştırdı ve "Rabbiniz size bu ağacı sırf melek olursunuz veya ebedî yaşayanlardan olursunuz diye yasakladı" dedi. Onlara, "Ben gerçekten sizin iyiliğinizi isteyenlerdenim" diye de yemin etti. Böylece ikisini de ayartmış oldu. Ağacın meyvesini tattıklarında ayıp yerleri kendilerine göründü. Ve cennet yapraklarından üzerlerini örtmeye başladılar. Rableri onlara, "Ben size o ağacı yasaklamadım mı ve şeytanın size apaçık bir düşman olduğunu söylemedim mi?" diye seslendi" (<https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/araf-suresi-7/ayet-19>). Taha 119-120: "Derken, şeytan şöyle diyerek onun kafasını karıştırdı: "Ey Âdem! Sana sonsuzluk ağacının ve son bulmayacak bir hükümranlığın yolunu göstereyim mi?" Nihayet ikisi de o ağaçtan yediler. Bunun üzerine mahrem yerleri kendilerine göründü, üstlerini cennet yaprağıyla örtmeye çalıştılar. Böylece Âdem rabbine karşı gelmiş ve yolunu şaşırmıştı" (<https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/taha-suresi-20/ayet-120>).
2. "Bu ikisini Cennetin efendileri olarak yerleştirdi. Ve kendilerine (şöyle) dedi: "Bakın, size yemek için her meyveyi veriyorum, yalnız elmalar ve mısır hariç ve bunlarla ilgili olarak dedi: Ne olursa olsun, bu meyvelerden yememeye dikkat edin, yerseniz kirlenirsiniz ve öyle ki, sizi burada tutarak azap etmem; buradan sürer çıkarırım ve büyük eziyetler çekersiniz." (<http://www.barnabas-incili.com/incil/barnabas/5/>).
3. "Kadın ağacın güzel, meyvesinin yemek için uygun ve bilgelik kazanmak için çekici olduğunu gördü. Meyveyi koparıp yedi. Yanındaki kocasına verdi, o da yedi. Tekvin 3:6"; "Âdem karısı Havva ile yattı. Havva hamile kaldı ve Kayın'ı doğurdu" Tekvin 4:1. (<https://www.kutsalkitap.org/online-tevrat-oku/>).
4. Yunan mitolojisinin söz konusu elma atma sahneleri, Avrupa halklarının folkloruna da etki etmiş, halk masalları ve söylencelerinde bu canlandırmaya geniş bir şekilde yer verilmiştir (Akyıldız-Ercan 2017). Aynı zamanda bu motif görsel sanatların pek çok alanında sergilenen meyve sunma sahnelerine de kaynaklık etmiştir (Çoruhlu, 2006; Karakuş 2022).

YAZARLARIN KATKI DÜZEYLERİ: Birinci Yazar %100.

ETİK KOMİTE ONAYI: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

FİNANSAL DESTEK: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akmataliyev, Abdıldacan. *Kırgız Folkloru ve Tarihi Kahramanlar (Evlilik Geleneği ve Türküleri, Çocuk Folkloru, Edebi Eseri ve Kahramanlar)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2001.
- Aktulum, Kubilay. *İmgelem Çözümlemesine Giriş*. İstanbul: Çizgi Yayınları, 2021.
- Akyıldız Ercan, Cemile. "Söylencelerde ve Masallarda Elma Sembolü". Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21 (3) (2017): 1043-1060.
- Alptekin, Ali Berat. *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2019.
- Atnur, Gülhan. *Ural Batır Destanı Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 1996.
- Aydar, Hidayet. "Âdem'in Meyvesi" *Meyve Kitabı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2006: 83-107.
- Bayat, Fuzuli. "Ezoterik Bilgi Kaynağında Yasak Meyve". Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic 3/5 Fall (2008): 615-625.

- Bekki, Selahattin. “Türk Mitolojisinde Kurban”. Akademik Araştırmalar 1 (3) 1996: 16-28.
- Connerton, Paul, *Toplular Nasıl Anımsar?*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2019.
- Çoruhlu, Yaşar. “Tanrı’ya Sunulan Meyve” *Meyve Kitabı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2006: 3-23.
- Dilçin, Cem. *Mes’ud bin Ahmed, Süheyl ü Nevbahâr, İnceleme-Metin-Sözlük*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 1991.
- Eliade, Mircea. *İmgeler Simgeler* (Türkçesi Mehmet Ali Kılıçbay). Ankara: Gece Yayınları, 1992.
- Eliade, Mircea. *Mytlerin Özellikleri*. İstanbul: Om Yayınevi, 2001.
- Erhat, Azra. *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1996.
- Forster, Benjamin Oliver, “Notes on the Symbolism of the Apple in Classical Antiquity”. *Harvard Studies in Classical Philology* 10. (1899): 39-55.
- Horata, Osman. *Cemâli Hümâ vü Hümâyûn*, Yayımlanmış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1990.
- <https://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf/kuran-meal> (22.02.2024)
- <http://www.barnabas-incili.com/incil/barnabas/5/> (22.02.2024)
- <https://www.kutsalkitap.org/online-tevrat-oku/> (22. 02. 2024)
- İnan, Abdulkadir. *Eski Türk Dini Tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1976.
- İnan, Abdulkadir. *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar*. İstanbul: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1986.
- Karakuş, Gülay. “Sanat ve Mitoloji Bağlamında Elma İmgesi”. *Akademik Sanat* (16) (2022): 32-47.
- Kıdırbayeva, Burul, Muratov, Abdulkarim, Aça, Mehmet. “Alplara Mahsus Evlilik”. *Milli Folklor* 37 Bahar (1998): 78-84.
- Koç Keskin, Neslihan. “Çiçeklerin Gizli Dili”. *Milli Folklor* 127 (2020): 194-208.
- McCartney, Eugene Stock . “How the Apple Became the Token of Love”, *Transactions and Proceedings of the American Philological Association* 56 (1925): 70-81.
- Roux, Jean Paul, *Türklerin ve Moğolların Eski Dini*. İstanbul: İşaret Yayınları, 1994.
- Şimşek, Esmâ. “Ölümsüzlük İlâcı Elma”, *Turkish Studies*, 3/5, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic 3/5 Fall (2008): 193-204.
- Thompson, Stith. *Motif-Index of Folk-Literature: A Classification of Narrative Elements in Folktales, Ballads, Myths, Fables, Mediaeval Romances, Exempla, Fabliaux, Jest-Books, and Local Legends*. Bloomington, Indiana: 1955-1958.
- Türkmen, Fikret. “Er Töştük Destanındaki Stereotip Motiflerin Analizi”. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* 1 (2005): 235-239.
- Üstünoğlu, Kerime. “Erzurum Düşünlerinde Elma Atma Geleneği”. *Milli Folklor* 90 (2011): 145-155.
- Yastı, Mehmet, vd. *Fağfur-nâme Fağfur-şâh ile Mâh-perî İnceleme-Metin-Sözlük-Ekler Dizini-Tıpkıbasım*. Konya: Palet Yayınları, 2020.
- Yılar, Ömer. *Halk Hikâyesi Olarak Ferhad ile Şirin*. Ankara: Pegem Akademi, 2014.
- Yüksel, Sedit. *Mehmed Işk-nâme (İnceleme-Metin)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1965.